Valiokunnan lausunto MmVL 29/2018 vp– E 106/2018 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Valtioneuvoston selvitys: Komission kertomus Euroopan parlamentille ja neuvostolle ilmastonmuutokseen sopeutumista koskevan EU:n strategian täytäntöönpanosta

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selvitys: Komission kertomus Euroopan parlamentille ja neuvostolle ilmastonmuutokseen sopeutumista koskevan EU:n strategian täytäntöönpanosta (E 106/2018 vp): Asia on saapunut maa- ja metsätalousvaliokuntaan mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:
- neuvotteleva virkamies Saara Lilja-Rothsten, maa- ja metsätalousministeriö
- ympäristöneuvos Antti Irjala, ympäristöministeriö
- akatemiaprofessori Timo Vesala, Helsingin yliopisto
- tutkimusprofessori Pirjo Peltonen-Sainio, Luonnonvarakeskus
- energia- ja ilmastopäällikkö Ahti Fagerblom, Metsäteollisuus ry
- asiantuntija Tuuli Hietaniemi, Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:
- ympäristöjohtaja Liisa Pietola, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry

VALTIONEUVOSTON SELVITYS

Ehdotus

Pariisin sopimuksen ja EU:n ilmasto- ja energiapolitiikan yhteydessä EU:n on vähennettävä kasvihuonekaasupäästöjä ja sopeuduttava meneillään olevaan ilmaston lämpenemiseen. Ilmastonmuutosta käsittelevän hallitustenvälisen paneelin (IPCC) äskettäin laatimassa raportissa kansainvälinen tiedeyhteisö korosti kansainvälisten ilmastotoimien kiireellisyyttä.

Ilmastonmuutoksen vaikutusten torjunnassa tarvitaan samanaikaisesti sekä ilmastonmuutoksen hillintää, että ilmastonmuutokseen sopeutumista. Sopeutumisessa on kyse ratkaisuista ja valmiuksista, joilla vastataan kansallisiin ja kansainvälisiin haasteisiin kaupan, rahoitusvirtojen,

muuttoliikkeen ja turvallisuuden kautta. EU:lla on tietoa ja keinoja, joilla voimme vähentää haitallisia ilmastonmuutoksen vaikutuksia, nyt tarvitaan konkreettisia toimenpiteitä ilmastohaavoittuvuuden vähentämiseksi.

Ilmastonmuutokseen sopeutumisen tarve on kasvanut, koska aikaisemmat päästöt lämmittävät edelleen ilmakehäämme ja sen vuoksi muuttuneet sää- ja vesioloihin kytkeytyneet riskit, kuten helleaallot, kuivuus, myrskyt, metsäpalot korkeilla leveysasteilla sekä tuhoisat rankkasateet ja tulvat, ovat lisääntyneet. Ilmastonmuutokseen sopeutuminen tuo taloudellista ja sosiaalista vakautta, kun taas sopeutumisen laiminlyönti syventää eriarvoisuutta, heikentää alueellista yhteenkuuluvuutta ja lisää turvallisuusriskejä ja väestön siirtymistä.

EU:n ilmastonmuutokseen sopeutumisstrategian arviointi tarjoaa hyvän perustan EU:n tulevalle ilmastonmuutokseen sopeutumispolitiikalle. Arviointi osoittaa, että strategiassa on saavutettu sen tavoitteet: 1) parannetaan EU:n valtioiden, alueiden ja kaupunkien ilmastokestävyyttä, 2) parannetaan sopeutumiseen liittyvän päätöksenteon tietopohjaa ja 3) parannetaan keskeisten haavoittuvien alojen ja EU:n poliitikkojen ilmastokestävyyttä. Arvioinnin tulokset osoittavat, että edistymistä on tapahtunut jokaisessa kahdeksassa toimenpiteessä: 1) jäsenmaiden sopeutumisstrategian laadinta, 2) sopeutumistoimien tehostaminen Life- ohjelman rahoituksella 3) kaupunkeja verkostoiva kaupunginjohtajien ilmastosopimus (the Covenant of Mayors for Climate and Energy), 4) tietopohjan parantaminen, 5) Climate-ADAPT- ilmastonmuutosportaalin kehittäminen, 6) yhteisen maatalouspolitiikan, koheesiopolitiikan ja yhteisen kalastuspolitiikan saattaminen ilmastokestäviksi, 7) infrastruktuurien kestävyyden parantaminen ja 8) vakuutus- ja muiden rahoitustuotteiden ilmastokestävien investointi- ja liiketoimintapäätösten varmistaminen.

Arviointi korostaa Euroopan alttiutta ilmastovaikutuksille sen rajojen sisä- ja ulkopuolella sekä erityisesti sosioekonomisia seurauksia ja ilmastonmuutokseen sopeutumisen mahdollisuuksia. Ilmastonmuutokseen sopeutuminen on tärkeää kytkeä kestävän kehityksen toimeenpanoon (Agenda 2030) sekä katastrofiriskien hallintaan (Sendai). EU:n politiikalla pyritään luomaan synergiaa näiden kolmen politiikan välille tulevien vahinkojen ennakoimiseksi, jotta vältetään tulevat vahingot ja tarjotaan pitkäaikaista taloudellista ja sosiaalista hyvinvointia Euroopassa ja kumppanimaissa.

Valtioneuvoston kanta

Suomi pitää hyvänä, jos komissio käynnistää nykyisen strategian päivittämisen vastaamaan sopeutumisen nykytarpeita. Suomi pitää tärkeinä arvioinnin tuloksia, jotka korostavat politiikkajohdonmukaisuuden merkitystä ilmastonmuutokseen sopeutumistoimien huomioon ottamiseksi EU:n tason politiikoissa ja talousarvioissa. On tärkeää, että eri sektoripolitiikat toimeenpanevat osaltaan ilmastonmuutokseen sopeutumista.

Suomi pitää tärkeänä arvioinnin havaintoa, että ilmastonmuutokseen sopeutumisen, kestävän kehityksen ja katastrofiriskien hallinnan päämäärät ovat samansuuntaiset ja siksi yhteistyö sekä johdonmukaisuus näiden prosessien välillä korostuu. Strategian tarkistaminen kytkeytyy Pariisin ilmastosopimuksen toimeenpanoon, Energiaunionin hallinnosta annetun asetuksen täytäntöönpanoon ja EU:n kasvihuonekaasupäästöjen vähentämistä koskevaan pitkän aikavälin strategiaan.

EU:n yritysten ja hallitusten on varauduttava myös hitaasti eteneviin vaikutuksiin, kuten merenpinnan nousuun tai veden niukkuuteen.

Suomi pitää perusteltuna, että strategiassa kannustetaan yhdistämään ilmastonmuutoksen hillitseminen ja muutokseen sopeutuminen yhtenäisiksi ilmastotoimiksi. Lisääntyvät sää- ja ilmastoriskit lisäävät erityisesti yhteiskunnan tärkeiden toimintojen, infrastruktuurin, ihmisten turvallisuuden ja terveyden, luonnon ja muun ympäristön sekä elinkeinojen sopeutumistarvetta.

Suomi pitää myös tärkeänä arvioinnin tuloksissa korostettua tarvetta kiirehtiä ilmastonmuutokseen sopeutumisen toimeenpanoa niin paikallisesti, kansallisesti kuin rajat ylittävästikin. Suomi tähdentää ilmastotiedon tuottamista myös paikallisiin tarpeisiin ja tiedon hyödyntämistä paikallisessa ja alueellisessa päätöksenteossa, suunnitelmissa ja strategioissa, esimerkiksi ilmastokestävyyden huomioon ottamista alueidenkäytön suunnittelussa, infrastruktuuri-investoinneissa ja muussa kaupunkien kehittämisessä. Vaikka sopeutumistoimissa korostuu paikallisuus, on myös valtakunnallisella tasolla huolehdittava siitä, että kansallinen ja EU-tason tutkimus, kokemusten vaihto ja yhteinen tietopohja tukevat alueellista ja paikallista sopeutumistyötä.

Suomi toteaa, että ilmastonmuutokseen sopeutumisessa on välttämätöntä ottaa huomioon myös kansainväliset heijastevaikutukset, jotka välittyvät esimerkiksi globaalin kaupan ja siirtolaisuuden kautta. Kehittyvien maiden heikkojen sopeutumismahdollisuuksien seuraukset voivat vaikuttaa sekä kansainväliseen turvallisuuteen että myös Suomen huoltovarmuuteen ja kokonaisturvallisuuteen. Esimerkiksi lisääntyvä kuivuus saattaa kärjistää kriisejä, kiihdyttää muuttoliikkeitä ja kärjistää yhteiskunnallisia konflikteja. Muuttoliike koskettaa jo nyt laajasti Eurooppaa. Tauti- ja tuholaisriskit sekä haitallisten vieraslajien leviäminen kohdistuvat puolestaan ihmisten, eläinten- ja kasvinterveyteen, luontoympäristöön, maa- ja metsätalouteen sekä riista– ja kalatalouteen.

Suomi näkee hyvänä suuntana uusien liiketoimintamahdollisuuksien, vakuutustuotteiden sekä yksityisen rahoituksen ja erilaisten rahoitusinstrumenttien kytkemisen ilmastonmuutokseen sopeutumiseen liittyvään työhön. Tuki kriisialueille voi myös olla osaamisen vientiä, esimerkkinä metsäosaamisesta metsäpalojen torjunta ja kestävä metsätalous sekä vesiosaamisesta tulvariskien hallinta ja vettä säästävät tekniikat.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Euroopan komissio julkaisi 12.11.2018 kertomuksen Euroopan parlamentille ja neuvostolle ilmastonmuutokseen sopeutumista koskevan EU:n strategian täytäntöönpanosta (COM(2018) 738 final). Komissio katsoo, että sopeutumistarpeet ovat voimistuneet ja monipuolistuneet vuoden 2013 jälkeen. Vaikka vuonna 2013 julkaistu strategia on edelleen tarkoituksenmukainen, sen tarkistamista harkitaan. Ilmaston ja sään ääri-ilmiöt aiheuttivat Euroopassa vuosina 1980—2016 yhteensä yli 436 miljardin euron taloudelliset tappiot. Eniten tappioista kärsivät teollisuus-, liikenne- ja energia-alat. Toimimatta jättämisen kustannukset voivat nousta eksponentiaalisesti.Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että komission kertomus ilmastonmuutokseen sopeutumista koskevan EU:n strategian täytäntöönpanosta liikkuu varsin yleisellä tasolla ilman, että strategiaa

arvioitaisiin konkreettisesti eri sektoreiden tai maantieteellisten alueiden näkökulmista. Tämä piirre heikentää kertomuksen käyttökelpoisuutta uuden sopeutumisstrategian laatimisessa.

Valiokunta pitää tärkeänä, että ilmastotiedon tuottamista ja tiedon hyödyntämistä paikallisessa ja alueellisessa päätöksenteossa, suunnitelmissa ja strategioissa vahvistetaan esimerkiksi alueidenkäytön suunnittelussa, infrastruktuuri-investoinneissa ja muussa kaupunkien kehittämisessä. Kaupunkien lisäksi on panostettava maaseudun tarpeisiin ja erityisesti maa- ja metsätalouden toimintaedellytyksiin, jotka vaarantuvat lisääntyvän talviaikaisen sadannan, roudattomuuden, myrskyjen ja muiden sään ääri-ilmiöiden lisääntymisen takia sekä tulvien, kasvitautien ja -tuholaisten vuoksi. Kun kasvien kasvuedellytykset heikentyvät, heikentyy myös päästöjä tasapainottava hiilidioksidin sidonta ilmakehästä.

Valiokunta toteaa, että vaikka käytännön sopeutumistoimissa korostuu paikallisuus, on myös valtakunnallisella tasolla huolehdittava siitä, että kansallinen ja EU-tason tutkimus, kokemusten vaihto ja yhteinen tietopohja tukevat alueellista ja paikallista sopeutumistyötä. Valiokunta pitää tärkeänä sitä, että strategiassa kannustetaan yhdistämään ilmastonmuutoksen hillitseminen ja muutoksiin sopeutuminen yhtenäisiksi ilmastotoimiksi. Lisäksi sopeutumisessa on keskeistä rajat ylittävää tieto- ja kokemusten vaihtoa sekä EU-tasolla yhteinen tietopohja.

Ilmastonmuutokseen sopeutumisessa on välttämätöntä ottaa huomioon myös kansainväliset heijastevaikutukset, jotka välittyvät esimerkiksi ruokaturvan heikkenemisen, globaalin kaupan ja siirtolaisuuden kautta. Kehittyvien maiden heikkojen sopeutumismahdollisuuksien seuraukset voivat vaikuttaa sekä kansainväliseen turvallisuuteen että myös Suomen huoltovarmuuteen ja kokonaisturvallisuuteen. Lisäksi ilmastonmuutoksen vaikutukset heijastuvat epäsuorasti globaalien tavara- ja energiavirtojen kautta myös Suomen elintarvikemarkkinoihin. Maahamme tuodaan niin ruokaa, lannoitteita, rehua kuin energiaa. Tuki edellä tarkoitetuille kriisialueille voi olla osaamisen vientiä, esimerkkinä metsäosaamisesta metsäpalojen torjunta ja kestävä metsätalous sekä vesiosaamisesta tulvariskien hallinta ja vettä säästävät tekniikat.

Erityiskysymyksiä

Valiokunta toteaa, että ilmastonmuutokseen sopeutumisen kysymykset kohdistuvat Suomessakin keskeisiin luonnonvara-aloihin, maa-, metsä-, riista-, kala- ja porotalouteen, sekä näiden heijastevaikutuksina elintarvike- ja metsäteollisuuteen, matkailuelinkeinoon sekä luonnon virkistyskäyttöön ja ympäristön suojeluun. Näiden sektoreiden kannalta on välttämätöntä, että ilmastonmuutokseen sopeutumista koordinoidaan ja ohjataan paitsi kansallisesti myös EU:n tason politiikassa ja talousarvioissa. Sopeutumisstrategian on kytkeydyttävä EU:n muihin strategioihin ja toimenpiteisiin. On myös tärkeää, että EU:n rahoittamat infrastruktuuri-investoinnit edistävät ilmastokestävyyttä.

Valiokunta pitää erityisen tärkeänä, että Suomen kansallisen ilmastonmuutokseen sopeutumissuunnitelman toimeenpanoa vahvistetaan. Komission raportin viestit tulee ottaa huomioon ja kytkeä toimeenpano nykyistä tiiviimmin ilmastonmuutoksen hillintään. Toimeenpano on sisällytettävä eri toimialojen toimijoiden tavanomaisen suunnittelun ja toiminnan osaksi. Kaikilla viranomaisilla ja päätöksentekijöillä tulee olla käytössä riittävät ilmastoriskien arviointi- ja hallintamenetelmät. Lisäksi tutkimus- ja kehittämistyöllä, viestinnällä ja koulutuksella on lisättävä yh-

teiskunnan sopeutumiskykyä ja luotava innovatiivisia ratkaisuja sekä tietämystä ilmastonmuutokseen sopeutumiseksi.

Luonnonvaratutkimuksellisen tietopohjan rakentamisessa ilmastonmuutokseen sopeutumisesta paikallisella, kansallisella ja EU:n tasolla korostuvat seuraavat tutkimusteemat: 1. Taloudellis-biologisten sektorikohtaisten ja ylisektoriaalisten politiikkamallien rakentaminen ja kehittäminen 2. Tauti- ja tuholaisriskeihin sekä haitallisiin vieraslajeihin varautuminen ja niiden negatiivisten vaikutusten minimoiminen 3. Säävaihteluun ja ääri-ilmiöihin varautuminen ja niiden aiheuttamien haittojen vähentäminen. Valiokunta toteaa lisäksi, että monitieteellistä datapohjaa hyödyntävät taloudellis-biologiset mallit mahdollistavat eri politiikkatoimien kustannustehokkuuden ja niiden vaikutusten arvioimisen.

Valiokunta pitää erittäin tärkeänä, että EU:n yhteisessä maatalouspolitiikassa seuraavalla ohjelmakaudella ilmastonmuutokseen sopeutuminen on keskeinen teema. Ilmastonmuutokseen tulee sopeutua läpileikkaavasti ja erityistä huomiota tulee kiinnittää maatilojen taloudellisten ja tuotantoteknisten riskien hallintaan maatilojen johtamisjärjestelmiä kehittämällä, tuotannon ja elinkeinotoiminnan monipuolistamiseen sekä vesien hallinnan parantamiseen. Edellä esitetyn mukaisesti tietopohjaa sää- ja ilmastoriskien ennakoimiseksi on edellä kehitettävä taloudellisten, ympäristöllisten ja sosiaalisten kustannusten, haittojen ja vahinkojen vähentämiseksi.

Myös aktiivisella metsäpolitiikalla on erittäin keskeinen asema sopeutumisessa, sillä se on käytännössä ainoa keino lisätä sopeutumista laajasti metsissä. Siksi on huolehdittava siitä, että EU:n yhteinen maatalouspolitiikka ja sen tavoitteita seurailevat metsätaloutta koskevat valtiontuen säännöt mahdollistavat myös metsätaloustoimien monipuolisen tukemisen. On välttämätöntä, että metsien uudistaminen sekä hyvä terveys ja kasvukunto varmistetaan. Lisäksi puuhuollon ja tavarakuljetusten toimintaedellytykset on turvattava kaikissa olosuhteissa.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Maa- ja metsätalousvaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan korostaen edellä esitettyjä näkökohtia.

Helsingissä 6.3.2019

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Anne Kalmari kesk
jäsen Pertti Hakanen kesk
jäsen Teuvo Hakkarainen ps
jäsen Hanna Halmeenpää vihr
jäsen Lasse Hautala kesk
jäsen Susanna Koski kok
jäsen Jari Myllykoski vas

jäsen Mats Nylund r
jäsen Juha Pylväs kesk
jäsen Arto Satonen kok
jäsen Harry Wallin sd
jäsen Eerikki Viljanen kesk
jäsen Peter Östman kd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Carl Selenius